

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

O'ZBEKISTON DAVLAT JAHON TILLARI UNIVERSITETI

Rektor I. Tuxtasinov

2025-yil "28" avgust

Ro'yxatga olindi: № BD-60230400- M1206

2025-yil "28" avgust

**MORFOLOGIYA
FANINING O'QUV DASTURI**

Bilim sohasi:	200 000	– San'at va gumanitar fanlar
Ta'lim sohasi:	230 000	– Tillar
Ta'lim yo'nalishi:	60230400	– Kompyuter lingvistikasi

Toshkent – 2025

Fan/modul kodi M1206		O'quv yili 2025-2026		Semestr 2		Kreditlar 6	
Fan/modul turi Majburiy		Ta'lim tili O'zbek			Haftadagi dars soatlari 4		
1.	Fanning nomi		Auditoriya mashg'ulotlari (soat)		Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)	
	Morfologiya		Ma'ruza 36	Seminar 36	108	180	
2.	<p>I. Fanning mazmuni</p> <p>Fanni o'qitishdan maqsad – talabalarga o'zbek tili morfologiyasi, morfemikasi, so'z yasalishi, grammatik ma'no, grammatik shakl, grammatik munosabat, so'z turkumlariga oid nazariy tushunchalarni o'rgatish va talabalarda morfologik tahlil ko'nikmalarini shakllantirish.</p> <p>Fanning vazifasi –grammatik ma'no, grammatik shakl va grammatik kategoriyalar, so'z turkumlari haqida ma'lumot berish; so'z turkumlarini tasniflash haqida tasavvur hosil qilish; so'z turkumlarining grammatik xususiyatlarini aniqlash; so'z turkumlarini tahlil qilish tartibini o'rgatish va morfologik tahlil ko'nikmalarini shakllantirish; o'zbek morfologiyasining asosiy muammolarini tushuntirish.</p> <p>II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza va seminar mashg'ulotlari)</p> <p>II. I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:</p> <p style="text-align: center;">Ma'ruza 2-semestr</p> <p>1-mavzu. "Morfologiya" fanining maqsadi, vazifalari, obyekti va predmeti (2 soat)</p> <p>2-mavzu. O'zbek tili morfemikasi (2 soat).</p> <p>3-mavzu. O'zbek tili derivatsiyasi va so'zlarning tuzilishi (2 soat).</p> <p>4-mavzu. So'z turkumlari va ularni tasniflash asoslari (2 soat).</p> <p>5-mavzu. Fe'l so'z turkumi. Fe'lning umumiy grammatik xususiyatlari (2 soat).</p> <p>6-mavzu. Fe'lning grammatik kategoriyalari (2 soat).</p> <p>7-mavzu. Fe'lning vazifaviy shakllari (2 soat).</p> <p>8-mavzu. Ot mustaqil so'z turkumi, grammatik xususiyatlari (2 soat).</p> <p>9-mavzu. Sifat mustaqil so'z turkumi, grammatik xususiyatlari (2 soat).</p>						

- 10-mavzu.** Son mustaqil soʻz turkumi, hisob soʻzlar (2 soat)
- 11-mavzu.** Ravishning oʻziga xos grammatik xususiyatlari (2 soat).
- 12-mavzu.** Olmoshning oʻziga xos grammatik xususiyatlari (2 soat).
- 13-mavzu.** Undov soʻzlarning xususiyatlari (2 soat).
- 14-mavzu.** Taqlid soʻzlarning oʻziga xos grammatik xususiyatlari (2 soat).
- 15-mavzu.** Modal soʻzlarning xususiyatlari (2 soat).
- 16-mavzu.** Yordamchi soʻzlar. Koʻmakchi, oʻrganilish tarixi, xususiyatlari, tiplari va turlari (2 soat).
- 17-mavzu.** Bogʻlovchi, oʻrganilish tarixi, xususiyatlari, tiplari va turlari (2 soat).
- 18-mavzu.** Yuklama, oʻrganilish tarixi, xususiyatlari, tiplari va turlari (2 soat).

II.II Seminar mashgʻulotlari

- 1-mavzu.** Grammatik shakl, grammatik maʼno, grammatik kategoriya (2 soat).
- 2-mavzu.** Morfema, turlari, lisoniy xususiyatlari va nutqiy voqelanishi (2 soat).
- 3-mavzu.** Oʻzbek tili derivatsiyasi va soʻz yasalishi muammolari (2 soat).
- 4-mavzu.** Oʻzbek tilida soʻz turkumlari. Mustaqil soʻz turkumlari haqida (2 soat).
- 5-mavzu.** Feʼl va uning grammatik xususiyatlari. Tasniflovchi kategoriyalari (2 soat).
- 6-mavzu.** Feʼl nisbatlari va feʼl mayllari (2 soat).
- 7-mavzu.** Tuslanishli va tuslanishsiz feʼllar (2 soat).
- 8-mavzu.** Ot, uning grammatik xususiyatlari va tasniflovchi kategoriyalari (2 soat).
- 9-mavzu.** Sifat, uning grammatik xususiyatlari va tasniflovchi kategoriyalari (2 soat).
- 10-mavzu.** Son, uning grammatik xususiyatlari va tasniflovchi kategoriyalari (2 soat).
- 11-mavzu.** Ravish va uning grammatik xususiyatlari va tahlili (2 soat).
- 12-mavzu.** Olmosh va uning grammatik xususiyatlari va tahlili (2 soat).
- 13-mavzu.** Undov soʻzlar tahlili (2 soat)
- 14-mavzu.** Taqlid soʻzlar tahlili (2 soat).
- 15-mavzu.** Modal soʻzlar, tasdiq va inkor soʻzlar tahlili (2 soat).
- 16-mavzu.** Yordamchi soʻzlar. Koʻmakchining grammatik tahlili (2 soat).

17-mavzu. Bog'lovchi va uning grammatik tahlili (2 soat).

18-mavzu. Yuklama va uning grammatik tahlili (2 soat).

III. Seminar mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar:

Seminar mashg'ulotlari morfologiya masalalari yuzasidan bilim va ko'nikmalarni rivojlantirishga qaratiladi. Quyidagi faol va interfaol metodlardan foydalanish tavsiya etiladi:

- suhbat, bahs-munozara, o'quv loyihasi orqali mavzuni chuqurroq o'zlashtirish.
- “Tezkor savol-javob”, “Tushunchalar tahlili”, “Aqliy hujum” kabi metodlar yordamida mavzuga oid tushunchalarni aniqlash va muhokama qilish.
- fan asoslarini tushunishga yordam berish maqsadida qisqa videolar, hujjatli filmlar namoyish etiladi.
- yozma topshiriqlar: an'anaviy yozuv shakllari bilan bir qatorda, topshiriqlarni Microsoft Word hujjati yoki onlayn platformalar (Google Docs va h.k.) orqali topshirish imkoniyati yaratiladi.

IV. Mustaqil ta'lim shaklini tashkil etishga qo'yilgan talablar va tavsiya etilgan mavzular:

Talabalarni mustaqil ta'lim shaklini tashkil etishga qo'yilgan talablar O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligining 2024-yil 29-apreldagi 136-sonli “Oliy ta'lim muassasalari talabalari mustaqil ta'limini tashkil etish bo'yicha namunaviy tartibni tasdiqlash to'g'risida”gi buyrug'i asosida ishlab chiqilgan.

Mustaqil ta'limni baholash semestr davomida berilgan topshiriq asosida bajarilgan ishlarni HEMIS axborot tizimida ilova qilish, shuningdek, oraliq va yakuniy test va savollarga javob berish asosida quyidagilarga ko'ra amalga oshiriladi:

- o'tilgan mavzuni chuqur o'rganishlari uchun darslik, o'quv materiallari bilan faol ishlash;
- amaliy mashg'ulotlar va nazoratlarga oldindan tayyorgarlik ko'rish, vaqtdan unumli foydalanish;
- fan (modul)lar bo'yicha mustaqil ta'lim topshiriqlarini belgilangan muddatlarda taqdim etish;
- mustaqil ta'lim topshiriqlarini bajarishda plagiat (ko'chirmakashlik)ga yo'l qo'ymaslik;
- kichik guruhlarda hamkorlikdagi mustaqil ta'lim topshiriqlarini bajarishda

Ingliz tili 2-fakulteti dekani

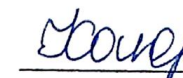
Z.Bazarov

O'zbek tili va adabiyoti
kafedrası mudiri

Z.Salisheva

Universitet axborot resurs
markazi direktori

S.Kayumova

	<p style="text-align: center;">Qo'shimcha adabiyotlar:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Amonov U. Ona tili (morfologiya). O'quv qo'llanma. – Buxoro: Durdona, 2021. – 216 b. 2. Zamonaviy o'zbek tili. Morfologiya. Darslik. – Toshkent: Mumtoz so'z, 2008. 3. Abjalova M., Toirova G. Hozirgi o'zbek tili (morfologiya) – Toshkent: Tafakkur avlodi. 2020. – 128 b. 4. Hojiyev A. O'zbek tili morfologiyasi, morfemikasi va so'z yasalişining nazariy masalalari. –Toshkent: Fan, 2010. 5. Nurmonov A., Shaxobiddinova SH., Iskandarova SH., Nabiyeva D. O'zbek tilining nazariy grammatikasi. Morfologiya. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2001. <p style="text-align: center;">Axborot manbalari:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. https://n.ziyouz.com/kutubxona – Ziyouz.com kutubxonasi 2. https://lex.uz/uz/ – O'zbekiston Respublikasi Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi 3. https://www.gov.uz/uz – O'zbekiston Respublikasi hukumat portali. 4. http://til.gov.uz/uz/ – O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi Davlat tilini rivojlantirish departamenti 5. https://www.edu.uz/uz – O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi
7.	O'quv dasturi O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti tomonidan ishlab chiqilgan, universitet Kengashining 2025-yil <u>28 - avgust</u> dagi yig'ilishida ko'rib chiqilgan va tasdiqqa tavsiya etilgan (<u>1</u> - sonli bayonnoma).
8.	Fan/modul uchun mas'ullar: Yuldasheva Sh. – O'zDJTU O'zbek tili va adabiyoti kafedrası professori, pedagogika fanlari doktori
9.	Taqrizchilar: Xudayarova M. – Nukus davlat pedagogika instituit dotsenti, filologiya fanlari nomzodi. Maksumova S. – O'zDJTU O'zbek tili va adabiyoti kafedrası dotsenti, filologiya fanlari nomzodi.

<p>jamoaning umumiy maqsadiga mos harakat qilishi, o'ziga yuklatilgan vazifalarni o'z vaqtida bajarish</p> <p style="text-align: center;">Mustaqil ta'limni tashkil etishda fanning xususiyatini inobatga olgan holda quyidagi shakllardan foydalanish tavsiya etiladi:</p> <ul style="list-style-type: none"> – mavzu yuzasidan tahliliy, qiyosiy ma'lumot tayyorlash va jadvallarda ifodalash; – aniq mavzu bo'yicha tahliliy taqdimot (prezentatsiya) tayyorlash; – berilgan muammoni keng tahlil qilish, unga ta'rif va xulosalarni berish; – amaliyotdagi mavjud muammoning yechimini topish, test, raqamli mashqlar, munozarali savollar va topshiriqlar tayyorlash orqali loyihalar ishlash ko'nikmasini shakllantirish; – ilmiy maqola, tezislarni tayyorlash; <p style="text-align: center;">Mustaqil ta'lim mavzulari:</p> <p style="text-align: center;">2-semestr</p> <ol style="list-style-type: none"> 1-mavzu. Morfem tahlil tartibi va namunasini o'rganish (4 soat). 2-mavzu. O'.Hoshimovning "Urushning so'nggi qurboni" hikoyasi matni asosida morfem tahlil bajarish (6 soat). 3-mavzu. E.Vohidovning "O'zbekim" qasidasi matni asosida so'z yasalişini tahlili bo'yicha loyiha ishi (6 soat). 4-mavzu. G'.G'ulomning "Mening o'g'rigina bolam" qissasi matni asosida morfologik tahlil bo'yicha loyiha ishi (10 soat). 5-mavzu. G'.G'ulomning "Mening o'g'rigina bolam" hikoyasi matnidagi fe'llarning morfologik tahlili bo'yicha loyiha ishi (10 soat). 6-mavzu. A.Qahorning "Bemor" hikoyasi matnidagi otlarning morfologik tahlili bo'yicha loyiha ishi (10 soat). 7-mavzu. A.Qahorning "Anor" hikoyasi matnidagi sifatlarni morfologik tahlili bo'yicha loyiha ishi (10 soat). 8-mavzu. Matn tanlash va berilgan topshiriqlar asosida sonlarni morfologik tahlil qilish bo'yicha loyiha ishi (10 soat). 9-mavzu. Matn tanlash va berilgan topshiriqlar asosida ravishlarni morfologik tahlil qilish va qaysi lug'aviy mazmuniy guruhga mansubligini aniqlash (6 soat). 10-mavzu. A.Qahorning "Dahshat" hikoyasi matnidagi olmoshlarni morfologik tahlil qilish (6 soat). 11-mavzu. G'.G'ulomning "Shum bola" qissasida qo'llangan undov, taqlid, modal so'zlar yuzasidan tahlil bo'yicha loyiha ishi (10 soat).
--

	<p>12-mavzu. Zamonaviy o'zbek adabiyoti namunalaridan matn tanlash va kompleks morfologik tahlil qilish bo'yicha loyiha ishi (10 soat).</p> <p>13-mavzu. Hozirgi o'zbek adabiy tili morfologiyaga oid ilmiy ishlarni o'qish va tahlil qilish (10 soat).</p>
3.	<p>V. Fan o'qitilishining natijalari (kasbiy kompetensiyalar)</p> <p>Fanni o'zlashtirish natijasida talaba:</p> <ul style="list-style-type: none"> Fanning asosiy tushunchalari va kategoriylari, morfemalar va ularning tasnifi, o'zbek tilida so'z yasalishi, so'z turkumlarini mustaqil va yordamchi so'zlarga teglay olish bilimi haqida tasavvurga ega bo'ladi; O'zbek tilidagi morfemalar va ularning tasnifini, o'zbek tilida so'z yasalishini bilishi va ulardan foydalana oladi; So'zlarning shakl va ma'no munosabatiga ko'ra tasniflash, so'z turkumlarga ajratish hamda ulardan to'g'ri va o'rinli foydalanish, lingvistik metodlardan foydalanish, olingan bilimlarni amaliyotda qo'llash va matnlarni lingvistik jihatdan to'g'ri tahlil qilish ko'nikmalarini egallaydi.
4.	<p>VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:</p> <ul style="list-style-type: none"> talaba-gajet-o'qituvchi paradigmasiga ko'ra BYOD (bring your own device) texnologiyasi orqali masalalarni tahlil qilish, muammo yechimini topish; o'quv loyihalari (project-based learning) bajarish va taqdimotlarni (PowerPoint, Canva) orqali vizual tarzda ifodalash; onlayn platformalarda klouz-test, interfaol ish varaqlari, raqamli mashqlar va boshqotirmalar (Google Docs, Liveworksheets, LearningApps) – hamkorlikda bajarish va tahrir qilish; vazifaga asoslangan o'rganish (task-based learning) orqali talabalar bir-birining ishlarini o'qib, baholaydi, takliflar beradi.
5.	<p>VII. Kreditlarni olish uchun talablar:</p> <p>O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 31-dekabrda 824-sonli qarori bilan tasdiqlangan "OTMlarda o'quv jarayoniga kredit-modul tizimini joriy etish tartibi to'g'risida Nizom"ga ko'ra fanga ajratilgan kredit beriladi.</p> <p>Talabalarining bilimni baholash O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirining 2018-yil 9-avgustdagi 19-2018-son buyrug'i bilan tasdiqlangan "Oliy ta'lim muassasalarida talabalar bilimni nazorat qilish va baholash tizimi to'g'risidagi Nizom" talablari asosida belgilanadi.</p> <p>Talabalarining bilimni baholash mezonlari:</p> <p>5 (a'lo) baho – talaba topshiriqlarni mustaqil yondashgan holatda to'g'ri</p>

	<p>bajaradi, amaliy muammo bo'yicha mustaqil mushohada yuritadi, masalaga oid daliliy misollarni tanlay oladi va ularni to'g'ri tahlil etish asosida ma'lum ilmiy xulosalar chiqara biladi, tayanch tushuncha va terminlarning mohiyatini to'g'ri izohlay oladi, dars jarayonida berilgan amaliy savollarga to'g'ri javob bera oladi, berilgan vazifa yuzasidan keng amaliy bilimga ega bo'ladi, fikrini izchil, erkin va ravon ifodalash ko'nikmasiga ega bo'ladi, mavzuga oid masalalar yuzasidan tegishli qarorlar qabul qila oladi.</p> <p>4 (yaxshi) baho – talaba topshiriqlarni mustaqil yondashgan holatda to'g'ri bajaradi, ammo ishda ayrim kamchiliklarga yo'l qo'yadi, amaliy muammo bo'yicha mustaqil mushohada yurita oladi, masalaga oid daliliy misollarni tahlil etish asosida ma'lum ilmiy-nazariy xulosalar chiqara oladi, tayanch tushuncha va terminlarning mohiyatini izohlashda ba'zi ikkilanishlarga, kamchiliklarga yo'l qo'yadi, dars jarayonida berilgan amaliy savollarga to'g'ri javob beradi, berilgan vazifa yuzasidan muayyan amaliy bilimga ega bo'ladi, fikrini izchil, erkin va ravon ifodalash ko'nikmasiga ega bo'ladi, biroq mavzuga oid masalalar yuzasidan yetarli qaror qabul qila olmaydi.</p> <p>3 (qoniqarli) baho – talaba topshiriqni mustaqil yondashgan holatda to'g'ri bajarish jarayonida jiddiy kamchiliklarga yo'l qo'yadi, amaliy muammo bo'yicha mustaqil mushohada yuritishda ma'lum ilmiy-nazariy xatolarga yo'l qo'yadi, tayanch tushuncha va terminlarning mohiyatini to'liq izohlay olmaydi, dars jarayonida berilgan amaliy savollarga qisman javob beradi, berilgan vazifa yuzasidan yetarli bilimga ega bo'lmaydi. Talabada fikrini izchil, erkin va ravon ifodalash, mavzuga oid masalalar yuzasidan qaror qabul qila olish ko'nikmasi to'liq shakllanmagan bo'ladi.</p> <p>2 (qoniqarsiz) baho – talaba modul bo'yicha yetarli bilimga ega emas, juda qo'pol xatolarga yo'l qo'yadi, savollarga qiyinchilik bilan javob beradi, berilgan topshiriqlarni bajara olmaydi.</p>
6.	<p>Asosiy adabiyotlar:</p> <ol style="list-style-type: none"> Sayfullayeva R.R. va b. Hozirgi o'zbek tili. Darslik. – Toshkent: Tafakkur avlodi. 2023. – 544 b. <i>1009</i> Mengliyev B.S. Hozirgi o'zbek tili. Darslik. – Toshkent: Excellent Polygraphy, 2020. – 200 b. <i>453</i> Lutfullayeva D., Davlatova R., Saparniyazova M. Hozirgi o'zbek adabiy tili. Amaliy mashg'ulot uchun materiallar. – Toshkent: Excellent Polygraphy, 2020. – 280 b. <i>178</i> Bahriddinova B. Hozirgi o'zbek tili. Darslik. – Toshkent: Shafolat Nur Fayz, 2020. – 168 b. <i>679</i>